ጳውሎስ ወደ ጢሞቴዎስ የላከው

የመጀመሪያው መልእክት ትርጓሜ ።

ከመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ጳውሎስ ለወጣቱ ጢሞቴዎስ ከላከው መልእክቶች የመጀመሪያውን በማብራራትና በመተንተን የተዘጋጀ ትርጓሜ መጽሐፍ ስለአቀረብን ገዝታችሁ ለማንበብ ተሽቀዳደሙ ። መጽሐፍ ያስጐመጃል ብለን ሳያስደስት እንዳይቀር ጸሎታችን ነው ።

ዋጋው ፩፭ ሣንቲም ብቻ ነው ።

በሱዳን ኢንቴርየር ሚሲዮን ታተመ ።
3M 11 61

የመጽሐፍ ቅዱስ

ጂኦግራፊና

ታሪካዊ ጥናት ምርመራ

የብሉይ ኪዳን ክፍል

www.ethiopianorthodox.org

ሪታና ቤተሰቡ
የግል ቤተ መጻሕፍት

የመጽሐፍ ቅዱስ

ጂኦግራፊና

ታሪካዊ ጥናት ምርመራ

የብሉይ ኪዳን ክፍል

<u>ለአንባቢዎች ማስገንዘቢያ ።</u>

በዚህ መጽሐፍ ውስጥ የተጠቀሱት ቀናት ሁሉ እንደ ኤሮፓ አቆጣጠር መሆኑን ለአንባቢዎች እንገልጻለን ።

www.ethiopianorthodox.org

የብሉይ ኪዳን ክፍል ።

መግቢያ ።

መጽሐፍ ቅዱስ የጥንት መጽሐፍ ሲሆን የመጨረሻውም ክፍል ከተጻፈ በግምት ሁለት ሺ ዓመታት ያህል አልፈዋል ። እርሱም የታሪክ ፤ የጂኦግራፊ ፤ የትንቢት ፤ የቅኔ ፤ የሃይማኖት ትምህርት ፤ «የተከበረና እጅግ ታላቅ የሆነ ተስፋን» የሚሰጥ መጽሐፍ ነው ።

በብሉይ ኪዳን ጊዜ የታወቀው ዓለም ።

(በ፩ኛው ካርታ ላይ ተመልከቱ ።)

በብሉይ ኪዳን ጊዜ የታወቀው ዓለም ከዓባይ ወንዝ መጨረሻ (አፍ) ያሉትን ባሕሮችንና አገሮችን ይዞ እስከ ፋርስ ባሕር እራስጌ ድረስ ከዚያም በደቡብ የሲና ተራራ ፤ በሰሜን በኩል ደግሞ እስከ አራራት ተራራዎች ያሉትን ይጠቀልላል ። እርሱም የኢትዮጵያን ስፋት ከሁለት እጥፍ የሚበልጥ በግምት ከዚሁ መሬት ሁለት ሦስተኛው እጅ ሰው የማይኖርበት በረሃ ነው ።

ስለ ባሕሮች ፤ የተራራ ሰንሰለት ፤ ወንዞች ፤ አገሮችም ።

ባሕሮች ።

፩ኛ በብሉይ ኪዳን የዓለም ካርታ ውስጥ በስተ ሰሜን ምሥራቅ ጠረፍ በኩል ዙሪያውን በምድር የተከበበ ከሁሉ የበለጠ ስፋት ያለው ውኃ የካስፒየን ባሕር ይገኛል ።

፪ኛ በደቡባዊ ምሥራቅ ወሰን በኩል በብሉይ ኪዳን ታሪክ የተጠቀሱት የኤፍራጥስና የጤግሮስ ወንዞች የሚፈሱበት የፋርስ ባሕር ይገኛል ።

፫ኛ ሁለቱ የባሕር ሰላጤዎች በኤርትራ ባሕር ሰሜናዊ በኩል የሚገኙ የስዌዝ ባሕርና የአካባ ባሕር በካርታው በስተ ደቡብ ምዕራብ በኩል ይገኛሉ ።

፬ኛ የሜዲቴራኒያ ባሕር ወይም ታላቁ ባሕር የምዕራባዊውን ወሰን ይይዛል ።

፭ኛ በከነዓን ያለው የጨው ባሕር ከታላቁ ባሕር 400 ሜትር ዝቅ ያለ ነው ።

የተራራ ሰንሰለት ።

፩ኛ የአራራት ተራራዎች በካስፒየን ባሕርና በትንሹ እስያ መካከል ይገኛሉ ። ከሁሉ የበለጠው የተራራ ጫፍ 5,500 ሜትር ነው ።

www.ethiopianorthodox.org

፪ኛ የካስፒየን ተራራዎች ከአራራት ወጥተው የካስፒየንን ባሕር ከደቡብ ዳር ጀም ረው እስከ ምሥራቃዊው ጠረፍ ይከቡታል ።

፫ኛ የዛግሮስ ተራራዎች ደግሞ ከአራራት ተነሥተው ወደ ደቡባዊ ምሥራቅ አቅ ጣጫ ወደ ፋርስ ባሕር ሰሜናዊ ጠረፍ ይደርሳሉ ።

፬ኛ የሊባኖስ ተራራ ሰንሰለት ከአራራት ተራራ ሰንሰለት ከምዕራብ ጐን ተነሥቶ በታላቁ ባሕር ጠረፍ አቅራቢያ አድርጎ በስተ ደቡባዊ አቅጣጫ ይጓዛል ።

ወንዞች ።

፩ኛ በብሉይ ኪዳን ዘመን ከታወቁ ወንዞች የኤፍራጥስ ወንዝ በስፋትና በርዝመት ከፍ ያለ ነበር ። የዚህም ወንዝ መነሻዎች በአራራት (በአርመን) አገር ሲሆ ኑ ርዝመቱም 2,840 ኪሎሜትር ነው ። ከርዝመቱ ግማሽ የሚበልጠውን ርቀት በጀልባ ወደ ላይ ያስኬዳል ፤ ከባቢሎን ከተማ ሲደርስ ስፋቱ አንድ ኪሎ ሜትር ተኩል ይሆናል ።

፪ኛ ጤግሮስ በመጽሐፍ ቅዱስ ሒዴቄል የተባለው ወንዝ ከአራራት ሸንተረር ይነ ሣና በስተ ደቡባዊ ምሥራቅ አቅጣጫ ይወርድና ወደ ኤፍራጥስ ወንዝ ይገ ባል ። ርዝመቱም 1,830 ኪሎሜትር ይሆናል ።

፫ኛ የዮርዳኖስ ወንዝ ከሁሉ ያነሠ ቢሆንም በመጽሐፍ ቅዱስ ከሁሉ የታወቀ ነው ። እርሱም ከአርሞንዔም ተራራ ሥር ተነሥቶ ወደ ጨው ባሕር ይወር ዳል ። (ስለ ዮርዳኖስ ወንዝ በተጨማሪ በዚሁ መጽሐፍ በገጽ ፲፩ በሰፊው እንማራለን ።)

የአገሮች ሁናቴ ።

፩ኛ በተራራው መካከል ያሉ አገሮች —

ሀ) የአርመን አገር ፤ ይህ ስም በመጽሐፍ ቅዱስ ባይገኝም ፤ ትርጉሙ የመነጨው ከአራራት ቃል ነው ። ይህም አገር በካስፒየን ባሕር በስተ ምዕራብ ይገኛል ።

ለ) ሜዶን ፤ ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ከመወለዱ 633 ዓመታት በፊት ሜዶን የተባለ መንግሥት ተቋቋመ ። ለትንሽ ጊዜ ብቻ አይሎ በ550 ዓመተ ዓለም ወደቀ ፤ ትልቅነቱም ወደ ፋርስ ዞረ ። (የሚከተለውን ማስታወሻ ተመልከቱ ።)

ሐ) ፋርስ ፤ በቀድሞ ጊዜ በሜዶን መንግሥት ሥር ነበር ። ነገር ግን በቂሮስ የተ መሩት የፋርስ ሕዝብ አምፀው ሜዶንን አሸነፉ ፤ በመጨረሻውም በ538 ዓመተ ዓለም ባቢሎንን ተዋግተው ያዙት ። (ኢሳ. ፵፩ ፥ ፩ ና ፪ ፤ ፵፬ ፥ ፳፰ ፤ ፵፭ ፥ ፩ ተመልከቱ ።) የፋርስ መንግሥት ግዛት ከምሥራቃዊ ከአሕዛብ መንግሥታት ሁሉ ከፍ ያለ ሲሆን እስከ ኢትዮጵያ ጠረፍና እስከ ህንድም ድረስ ተስፋፍቶ ነበር ።

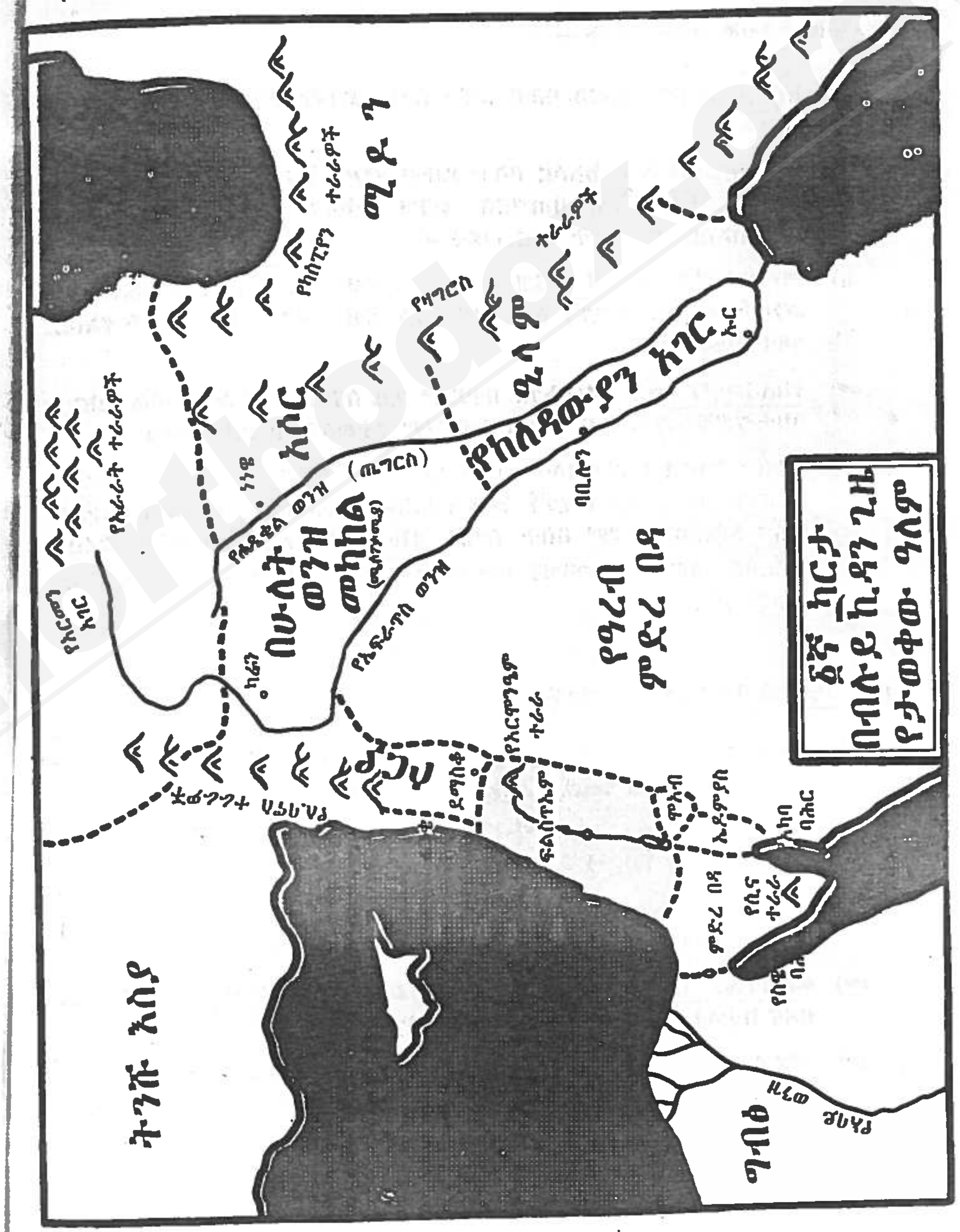

www.ethiopianorthodox.org

፩ኛ <u>የቆላ (ዝቅ ያሉ) አገሮች—</u>

ሀ) <u>አሶር ፤</u> እርሱም ከፋርስ ባሕር በስተ ሰሜን ይገኛል ። ዋናው ከተማው ነነዌ ነበር ።

ለ) <u>ዒላም ፤</u> ይህ አገር ከአሶር በስተ ደቡብ ምሥራቅና ከፋርስ በስተ ምዕራብ በዛግሮስ ተራራዎችና በጤግርስ ወንዝ መካከል የሚገኝ ነው ። ይህም አገር በአሶር መንግሥት ሥር ወደቀ ።

ሐ) <u>ሜሶፖታሚያ (በሁለት ወንዝ መካከል)</u> ፤ ይህ አገር በጤግርስና በኤፍራጥስ ወንዞች መካከል የሚገኝ ለም ሜዳ የሆነ አገር ነበር ። በኋላ ቆይቶ የአሶር ግዛት ክፍል ሆነ ።

መ) <u>የከለዳውያን አገር ፤</u> ይህ አገር በቀድሞ ጊዜ ሰናዓርና ባቢሎን ይባል ነበር ። ከከተማዎቹ አንዱ ኡር የተባለ አብርሃም የተወለደበት ቦታ ነው ።

ሠ) <u>ዓረብ ፤</u> የዓረብ በረሃ በብሉይ ኪዳን ዘመን ከታወቀው የዓለም ካርታ ውስጥ ሰፊውን ክፍል ይዞ የሚገኝ ነው ፤ እርሱም ከፋርስ ባሕር እስከ ኤርትራ ባሕር አቋርጦ ከዚያም በስተ ሰሜን በኩል እስከ ኤፍራጥስ ወንዝ ድረስ ይደርሳል ።ሰዎች ዞሮ መጓዝን በመምረጥ በረሃውን በቀጥታ ሊያቋርጡ አይፈልጉም ነበር ።

፪ኛ <u>በታላቁ ባሕር ጠረፍ የሚገኙ አገሮች —</u>

ሀ) <u>ትንሹ እስያ (አሁን ቱርክ)</u> ፤ በብሉይ ኪዳን የሒታውያን ምድር ይባል ነበር ። ይህም አገር በአዲስ ኪዳን ታሪክ ብዙ ጊዜ ተጠቅሷል ።

ለ) <u>ሶርያ ፤</u> ይህ በስተ ሰሜን የሚገኝ አገር በብሉይ ኪዳን ዘመን ዋና ከተማው ደማስቆ ነበር ፤ ነገር ግን በኋላ አንጾኪያ የታወቀና የበለጠ ከተማ ሆነ ።

ሐ) <u>ፊንቄ ፤</u> ይህ አገር በታላቁ ባሕርና በሊባኖስ ተራራዎች መካከል የሚገኝ የሁለቱ ታላላቅ ከተማዎች የጢሮስና የሲዶና አገር ነበር ።

መ) <u>ፍልስጥኤም (ፓሌስቲን)</u> ፤ ይህ አገር ከፊንቄ በስተ ደቡብ ከዓረብ ምድረ በዳና ከታላቁ ባሕር መካከል የሚገኝ ነው ።

ሠ) <u>ምድረ በዳ ፤</u> ከፍልስጥኤም በስተ ደቡብ የሚገኝ እስራኤላውያን አርባ ዓመታት ሲዞሩ የነበሩበት ምድረ በዳ ነው ። የሚገኘውም በዓረብ ክፍል ነው ።

ረ) <u>ምድረ ግብፅ ፤</u> ይህ ምድር በአፍሪቃ በስተ ሰሜን ምሥራቅ ፤ ከኢትዮጵያ በስተ ሰሜን ምዕራብ በኩል ይገኛል ።

www.ethiopianorthodox.org

የጥንታዊ ዘመን ፤ የኖኅ ዘሮች ።

(በ፪ኛው ካርታ ላይ ተመልከቱ ።)

የኖኅ ሦስቱ ልጆች ያፌት ፤ ካም ፤ ሴም ነበሩ ።

የያፌት ዘሮች ።

የያፌት ዘሮች በዘፍጥረት ም. ፲ ፥ ቁ. ፪ «የያፌት ልጆች» የተባሉ ከሰባት ቤት ሲወርድ ሲዋረድ የመጡ ሕዝቦች የህንድና የአውሮጳ ዘር ይባላሉ ፤ እንነዚህም ግሪክ ፤ ጀርመን ፤ ህንድን የመሳሰሉ ናቸው ።

የካም ዘሮች ።

የካም ዘሮች በአራት ዋና ዋና ነገዶች ተከፋፍለዋል ። የእነዚህ ነገዶች መኖሪያቸው አብዛኛውን በአፍሪቃ ውስጥ ነው ።

የሴም ዘሮች (ሴማውያን) ።

የሴም ዘሮች የተባሉትን አምስቱን ትልልቅ ነገዶች የመሠረተ ሴም ነበር ። ከእነዚህም ነገዶች ሁለቱ እንደሚከተለው ተጠቅሰዋል —

፩ኛ ከለዳውያን ፤ አርፋክስድ (ዘፍ. ፲፩ ፥ ፲) የከለዳውያን አባት ነበር ። የሕዝቡም መኖሪያ በፋርስ ባሕር ራስጌ ነበር ። አብርሃም የመጣው ከእነዚህ ዘር ነው ።

፪ኛ ነገደ አራም ፤ በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ አራም ሶርያ እየተባለ ይጠራል ። ይህ ነገድ ከከነዓን አንሥቶ በስተ ምዕራብ ወደሚገኘው እስከ ፊንቄ ፤ ከዚያም በስተ ሰሜን እስከ ኤፍራጥስ ወንዝ ፤ በስተ ምሥራቅ ደቡብ እስከ ትልቁ በረሃ ድረስ ያለውን ቦታ ይዞ ነበር ።

የፍልስጥኤም (ፓሌስቲን) አገር አቀማመጥ ።

(በ፫ኛው ካርታ ላይ ተመልከቱ ።)

ስፋቱ ።

ፍልስጥኤምና ከነዓን የተባሉ ስሞች አንድ አይደሉም ። ከነዓን በዮርዳኖስና በታላቁ ባሕር መካከል ያለውን ምድር ያመለክታል ። ሰሜናዊው ወሰኑም የሊባኖስ ተራራ ሲሆን ደቡባዊው ወሰኑ ደግሞ በረሃው ነው ። ነገር ግን ፍልስጥኤም ሲባል ከነዓንን ብቻ ሳይሆን ከዮርዳኖስ ማዶ ምሥራቅ ያለውንም ክፍለ አገር ይይዛል ። ይኸውም በሰሜን በሊባኖስ ተራራ ፤ በምሥራቅ በዓረብ ምድረ በዳና በደቡብ በሲና ሰላጤ የተከበበ ፤ በምዕራብ በኩል ከታላቁ ባሕር ተዋስና ስፋቱ በግምት 30,000 ኪሎሜትር ካሬ የሆነ አገር ነው ።

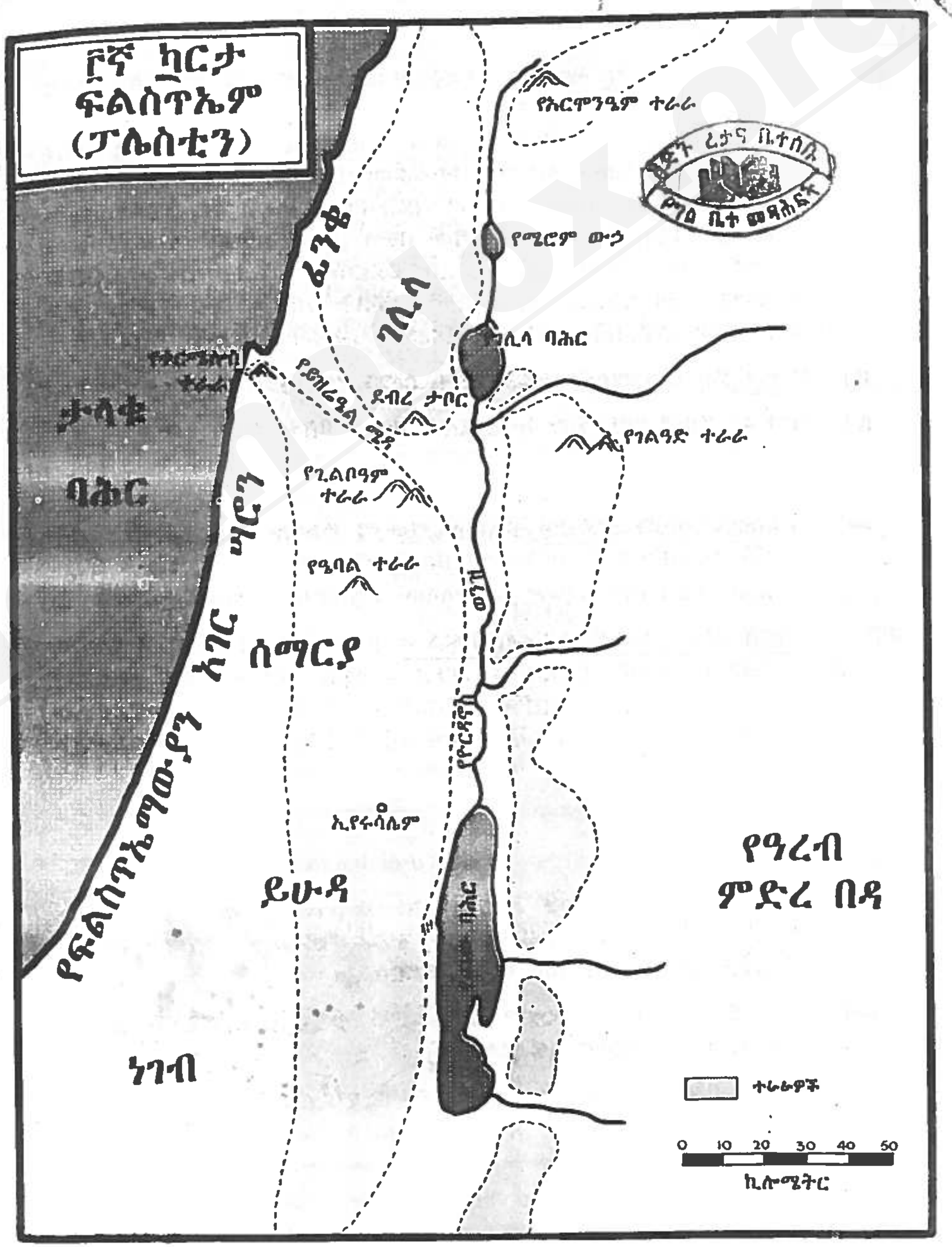

www.ethiopianorthodox.org

የተፈጥሮ አከፋፈል ።

፩ኛ የባሕር ጠረፍ ፤ ቆላማ ሜዳ ። በታላቁ ባሕር ጠረፍ አግድም ከላይ እስከ ታች የተዘረጋው መሬት ለጥ ያለ ሜዳ ነው ። በመካከሉ ላይ ብቻ የቀርሜሎስ ተራራ ከፍታው ሜዳውን ያቋርጣል ። ከዚህ ተራራ በስተ ሰሜን የሚገኘው መሬት ጠባብ ነው ፤ ነገር ግን ከተራራው በስተ ደቡብ የሚገኘው ስፋቱ 13 ኪሎሜትር ሲሆን በመጨረሻውም በደቡባዊው ጠረፍ ላይ ያለው ስፋት እስከ 32 ኪሎሜትር ይደርሳል ። ሜዳው በሞላ በጣም ለምለም ነው ፤ ከባሕር ከፍታውም ከ30 እስከ 60 ሜትር ድረስ ይደርሳል ። በዚህ ስፍራ በብሉይ ኪዳን ዘመን ጥቂት እስራኤላውያን ብቻ ይገኙበት ነበር ። አብዛኛዎቹም ደጋውን ይዘው ይኖሩበት ነበር ። ሜዳውም በአራት ክፍሎች ይከፈላል —

ሀ) ፊንቄ ። ይህ ከቀርሜሎስ ተራራ በስተ ሰሜን የሚገኝ አገር ነው ።

ለ) ሣሮን ። ይህም የሚገኘው ከቀርሜሎስ ተራራ በስተ ደቡብ ነው ።

ሐ) የይዝሬዔል ሜዳ ።

መ) የፍልስጥኤማውያን ምድር ። ፍልስጥኤማውያን የተባሉ የእስራኤሎች የጥንት ጠላቶች ይኖሩበት የነበረው ከሣሮን በስተ ደቡብ የሚገኝ አገር ነው ። ከዚሁ ሕዝብ በተወረሰ ስም አገሩም በጠቅላላው ፍልስጥኤም ተብሎ ተጠራ ።

፪ኛ ከዮርዳኖስ በስተ ምዕራብ ተራራማ ክፍል ። በታላቁ ባሕር ጠረፍ በሚገኘው ስፍራ በቆላማ ሜዳና በዮርዳኖስ ወንዝ መካከል ያለው ስፍራ ተራራማ ነው ። በዚሁም ተራራ ሸንተረር ላይ የእስራኤል ሕዝቦች ዋናው መኖሪያቸው ነበር ። ይህም የአገር ክፍል አቀማመጥና የተፈጥሮ አኳኋን ሲታይ በአምስት ተከፍፍሏል —

ሀ) ከፍተኛው ገሊላ ። (በግምት ከተራራ ሁሉ ከፍታው 860 ሜትር ።)

ለ) ዝቅተኛው ገሊላ ። (በግምት ከተራራ ሁሉ ከፍታው 560 ሜትር ።)

ሐ) የሰማርያና የይሁዳ ተራራማ አገሮች ። እነዚህ አገሮች በብሉይ ኪዳን ሲጠቀሱ «የኤፍሬም ተራራ» እና «የይሁዳ ተራራ» ይባላሉ ። በግምት የተራራዎቹ ከፍታ ከ600 እስከ 900 ሜትር ይደርሳል ።

መ) ዝቅተኞቹ ኮረብታዎች ደግሞ በተራራዎቹ ጥግ ጥጉን የሚገኙ ከባሕር ጠለል እስከ 150 ሜትር ከፍ ይላሉ ።

ሠ) ነገብ ። በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ የደቡብ ምድር ወይም የአዜብ ምድር እየተባለ የሚጠራው ነው ። ትርጉሙም ደረቅ ማለት ነው ።

፫ኛ የዮርዳኖስ ሸለቆ ። ይህ ሸለቆ መነሻው ከአርሞንዔም ተራራ ሲሆን መድረሻውም የጨው ባሕር ነው ፤ ከፍታውም እያዘቀዘቀ ይሄዳል ። እርሱም የዮርዳ

ኖስ ወንዝ እምንጩ ላይ ከባሕር ከፍታው 500 ሜትር ሲሆን በመጨረሻውም በጨው ባሕር አጠገብ ከባሕር ጠለል 400 ሜትር ዝቅ ይላል ። ወደ ሰሜን ከፍ ብሎ ከግራውና ከቀኙ የአርሞንዔምና የሊባኖስ ተራራዎች ይገኙበታል ።

የዮርዳኖስ ወንዝ ። ይህ ወንዝ በዮርዳኖስ ሸለቆ በኩል ይወርዳል ። እርሱም ከአርሞንዔም ተራራ ተነሥቶ በደቡብ በሜሮም ውኃ በኩል አድርጎ ወደ ገሊላ ባሕር ይገባል ። ከገሊላ ባሕር ተነሥቶ 100 ኪሎሜትር ርዝመት ባለው ገደልማ የወንዝ ሸለቆ በኩል አልፎ በጨው ባሕር ውስጥ ይገባል ። ጠቅላላው የወንዙ ርዝመት 320 ኪሎሜትር ሲሆን የወንዙ ጐን ስፋት በ25 ና በ50 ሜትር መካከል በየቦታው የተለያየ ነው ። በጉዞው መጨረሻ ሲታይ ከምንጩ 900 ሜትር ያህል ዝቅ ብሎ ይገኛል ።

ሦስቱ ሐይቆች ። እነዚህም ሐይቆች የሚገኙ በዮርዳኖስ ሸለቆ ውስጥ ነው ።

ሀ) የሜሮም ውኃ ። ስፋቱ 5 ኪሎሜትር ነው ። የሚገኘውም በሰሜናዊ ገሊላ ነው ።

ለ) የገሊላ ባሕር ። ርዝመቱ 24 ኪሎሜትር ሲሆን ጐኑ 16 ኪሎሜትር ነው ።

ሐ) የጨው ባሕር ። አቀማመጡ በዮርዳኖስ ሸለቆ በስተ ደቡብ ሜፍ ነው ። ርዝመቱ 72 ኪሎሜትር ሲሆን ጥልቀቱ አንዳንድ ቦታ ላይ እስከ 800 ሜትር ይደርሳል ። ከዚህ በፊት እንደተማርነው ከታላቁ ባሕር ዝቅታው 400 ሜትር ነው ።

የፍልስጥኤም ተራራዎች ።

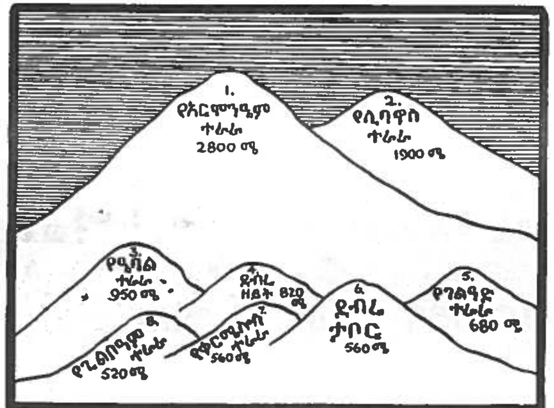

የፍልስጥኤም ተራራዎች

www.ethiopianorthodox.org

(ይህንን ክፍል ስታነቡ ከላይ የሚገኘውን ሥዕል እየተመለከታችሁ አጥኑ ።)

1. <u>የአርሞንዔም ተራራ ።</u>

   ይህ ተራራ የእስራኤል ሰሜናዊ ወሰን ክልል ነው ። እርሱም ክርስቶስ ወደ ብሩህነት የተለወጠበት ተራራ ይሆናል ።

2. <u>የሊባኖስ ተራራ ።</u>

   በዚህ ተራራ ላይ ታላቅ የጥድ ዛፍ ደን ነበር ። በኢየሩሳሌም ውስጥ ለተሠራው ለቤተ መቅደሱ የሚሆን እንጨት የተወሰደው ከዚሁ ተራራ ደን ነው ።

3. <u>የዔባል ተራራ ።</u>

   ሙሴ እስራኤላውያንን ወደ ከነዓን አገር ከመግባታቸው በፊት በዚሁ ተራራ ላይ እንደደረሱ የእግዚአብሔርን መሠውያ እንዲሠሩና ቃላተ ኦሪቱን በድንጋዮች ላይ እንዲጽፉ አዘዛቸው ።

4. <u>ደብረ ዘይት ።</u>

   ይህ ተራራ የሚገኘው በኢየሩሳሌም አጠገብ ነው ። ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ የተያዘው በዚሁ ተራራ ላይ ነበር ።

5. <u>የገልዓድ ተራራ ።</u>

   ያዕቆብና ላባን የሰላም ኪዳን የተስማሙትና ለኪዳኑም ምልክት የድንጋይ ካብ ያቆሙት እዚሁ ተራራ ላይ ነበር ።

6. <u>ደብረ ታቦር ።</u>

   ሢሣራን ያሸነፈው የባርቅ ጦር ሠራዊት የተሰበሰበው እዚህ ተራራ ላይ ነበር ።

7. <u>የቀርሜሎስ ተራራ ።</u>

   ኤልያስ ያቀረበውን መሥዋዕት እንዲበላለት ከሰማይ እሳት ያወረደውና የብዔልን ነቢያት ከንቱ መሆናቸውን ያሳፈራቸው እዚህ ተራራ ላይ ነበር ።

8. <u>የጊልቦዓ ተራራ ።</u>

   የፍልስጥኤም ሰዎች የእስራኤልን ሰዎች ድል ያደረጉበትና ሳኦልና ዮናታን የተገደሉበት ቦታ እዚህ ነበር ።

የአብርሃምና የያዕቆብ ጉዞዎች ።

በኦሪት ዘፍጥረት በምዕራፍ ፲፩ መጨረሻ ላይ የመጽሐፍ ቅዱስ ታሪክ ስለጠቅላላው የሰው ፍጥረት መቀጠሉ ቀርቶ ስለ አንድ ሰው ቤተ ሰብ ታሪክ መዘርዘር ይጀምራል ። ይኸውም የአብርሃም ቤተ ሰብ ነው ።

<u>የአብርሃም ጉዞዎች (በጉዞውም ላይ የደረሰ ታሪክ) ።</u>

፩ኛ <u>ከኡር እስከ ካራን ።</u> (ዘፍ. ፲፩ ፥ ፳፯—፴፪)
ኡር የተባለው ከተማ በከለዳውያን አገር በኤፍራጥስ ወንዝ በስተ ደቡብ ሲሆን ፤ ካራን በሜሶፖታሚያ አገር የሚገኝ ነበር ። የአብርሃም ቤተ ሰብ ኡርን ለቅቆ አባቱ ታራ እስኪሞት ድረስ በካራን ተቀመጠ ።

፪ኛ <u>ወደ ምድረ ግብፅ (ምስር) መውረድ ።</u> (ዘፍ. ፲፪ ፥ ፲— ፳)
አብርሃም ከግብፅ ወደ ቤቴል ተመለሰ (ዘፍ. ፲፫ ፥ ፩—፬) ።

፫ኛ <u>ወደ ኬብሮን መሄድ ።</u> (ዘፍ. ፲፫ ፥ ፯—፲፰)

፬ኛ <u>የሰዶምና ገሞራ ከተማዎች መጥፋት ።</u> (ዘፍ. ምዕ. ፲፰ እስከ ምዕ. ፲፱ ፥ ፳፱)
እነዚህ ከተማዎች በዮርዳኖስ ወንዝ ሸለቆ በጨው ባሕር አጠገብ የነበሩ ይመስላል ። ዛሬ ግን የከተማዎቹ ስፍራ ወዴት እንደሆነ አይታወቅም ።

፭ኛ <u>በቤርሳቤዕ መቀመጥ ።</u> (ዘፍ. ምዕ. ፳ እስከ ምዕ. ፳፩ ፥ ፲)

፮ኛ <u>ለመሥዋዕት ይስሐቅን ማቅረብ ።</u> (ዘፍ. ምዕ. ፳፪)
ይህም የሆነው በኢየሩሳሌም በሞርያ ተራራ ላይ ነበረ ። ከዚህ ጊዜ በኋላ አንድ ሺ ዓመታት ቆይቶ ልክ በዚሁ ስፍራ ላይ ለእግዚአብሔር መቅደስ ተሠራ ።

፯ኛ አብርሃምና ሣራ ሲሞቱ በኬብሮን በመክፈላ ዋሻ ተቀበሩ ።

<u>የያዕቆብ ጉዞዎች (በጉዞውም ላይ የደረሰ ታሪክ) ።</u>

፩ኛ <u>ከቤርሳቤዕ እስከ ካራን መሸሽ ።</u> (ዘፍ. ፳፰ ፥ ፲ እስከ ምዕ. ፴)
ያዕቆብ ከአባቱ ቤት ወደ ካራን ሲሸሽ ከኢየሩሳሌም በስተ ሰሜን 16 ኪሎ ሜትር ርቆ በሚገኘው ቤቴል በተባለ ስፍራ ከሰማይ እስከ መሬት መሰላል ተዘርግቶ በጫፉም ላይ እግዚአብሔር ቆሞ ራእይ አየ ። ካራን ከአገሩ ከቤርሳቤዕ 720 ኪሎሜትር ይርቅ ነበር ። እርሱም በካራን ሃያ ዓመታት ቆየ ።

፪ኛ <u>ወደ ከነዓን መመለስ ።</u> (ዘፍ. ምዕ. ፴፩ እስከ ምዕ. ፴፫)

፫ኛ <u>በከነዓን መቀመጥ ።</u> (ዘፍ. ምዕ. ፴፬ ና ፴፭ ፤ ምዕ. ፴፯ እስከ ምዕ. ፵፭)
በቤተ ልሔም አጠገብ ሚስቱ ራሔል ስለሞተችበት እዚያው ተቀበረች (ዘፍ. ፴፭ ፥ ፲፯—፳) ። የሸመገለውን አባቱን በኬብሮን ተገናኘው (ዘፍ. ፴፭ ፥ ፳፯)፤ እዚህም ተቀምጠ ሳለ ልጁ ዮሴፍ እንደ ባርያ ተሸጠበት ።

፬ኛ <u>ወደ ምድረ ግብፅ መውረድ ።</u> (ዘፍ. ምዕ. ፵፮ እስከ ምዕ. ፵፱)
እዚህ የያዕቆብ ቤተ ሰብ 430 ዓመታት ያህል ተቀመጠ (ዘፀ. ፲፪ ፥ ፵) ።

www.ethiopianorthodox.org

፳ኛ የያዕቆብ ሞት ። (ዘፍ. ፶ ፥ ፩—፲፬) የያዕቆብ አስከሬን ከምድረ ግብፅ ተወስዶ ወገኖቹ በተቀበሩበት በኬብሮን ምድር ተቀበረ ።

የእሥራኤል ሕዝብ በምድረ በዳ ዙረት ።

(በ፬ኛው ካርታ ላይ ተመልከቱ ።)

(1270 እስከ 1230 ዓመተ ዓለም)

፩ኛው ጉዞ ፤ ከረዕምሴስ እስከ ኤርትራ ባሕር ። (ዘፀ. ምዕ. ፲፪ እስከ ምዕ. ፲፭ ፥ ፳፩ ፤ ዘኍ. ፴፫ ፥ ፩—፰)

፪ኛው ጉዞ ፤ ከኤርትራ ባሕር እስከ ሲና ተራራ ። (ዘፀ. ፲፭ ፥ ፳፪ እስከ ምዕ. ፲፱ ፥ ፪ ፤ ዘኍ. ፴፫ ፥ ፰—፲፭) በዚሁም ጉዞ ላይ እስራኤላውያን ያረፉባቸው ስፍራዎች የሚከተሉት ናቸው —

ሀ) ማራ ። በዚህም ስፍራ መራራ የነበረ ምንጭ ወደ ጣፋጭነት ተለወጠ ።

ለ) ኤሊም ።

ሐ) የሲን ምድረ በዳ ። የእስራኤል ልጆች እዚህ ሲደርሱ ምግብ በማጣት ፈተና ላይ ወደቁ ። እግዚአብሔርም እንጀራ (መና) ይመግባቸው ጀመር (ዘፀ. ምዕ. ፲፮) ።

መ) ረፈዲም ። በዚህ ስፍራ ሙሴ ድንጋዩን መትቶ ውኃ አፈለቀላቸው (ዘፀ. ፲፯ ፥ ፩—፯) ። እዚህ ደግሞ እስራኤሎች የመጀመሪያውን ጦርነት አደረጉ ፤ ይኸውም ከዓማሌቃውያን ጋር ነበር (ዘፀ. ፲፯ ፥ ፰—፲፮) ። በዚህ ጦርነት ጊዜ የሠራዊቱ መሪ የነበረው ኢያሱ ለመጀመሪያ ጊዜ እንደተጠቀሰ እናያለን ። ከባርነት ነፃ ከወጡበት ከግብፅ አገር እስከ ረፈዲም ድረስ ጉዞው ሁለት ወር ተኩል ያህል ፈጀ ።

ረ) የሲና ተራራ ። በዚህ ተራራ በቆዩበት በአንድ ዓመት ጊዜ ውስጥ ያደረጉአቸው ዋና ዋና ነገሮች እንደሚከተሉት ናቸው —

፩ኛ ሕግን ተቀበሉ (ዘፀ. ምዕ. ፲፱ እስከ ምዕ. ፴፩ ፤ ምዕ. ፴፬) ።

፪ኛ የወርቅ ጥጃ ጣዖት ሠርተው ሰገዱለት (ዘፀ. ምዕ. ፴፪ ና ፴፫) ።

፫ኛ «የእግዚአብሔርን ማደሪያ» ሠሩ (ዘፀ. ምዕ. ፴፭ እስከ ምዕ. ፵) ።

፫ኛው ጉዞ ፤ ከሲና ተራራ እስከ ቃዴስ በርኔዓ ። በዚሁም ጉዞ ላይ ሐሴሮት በሚባል ሠፈር ሚሪያም አሮንን በማባበል በሙሴ ላይ አመፀች ። እግዚአብሔርም በለምጽ ቀጣት ፤ ግን በሙሴ ጸሎት ተፈወሰች (ዘኍ. ምዕ. ፲፪) ።

በቃዴስ በርኔዓ አሥራ ሁለት ሰላዮች ወደ ከነዓን አገር ተልከው ከካሌብና

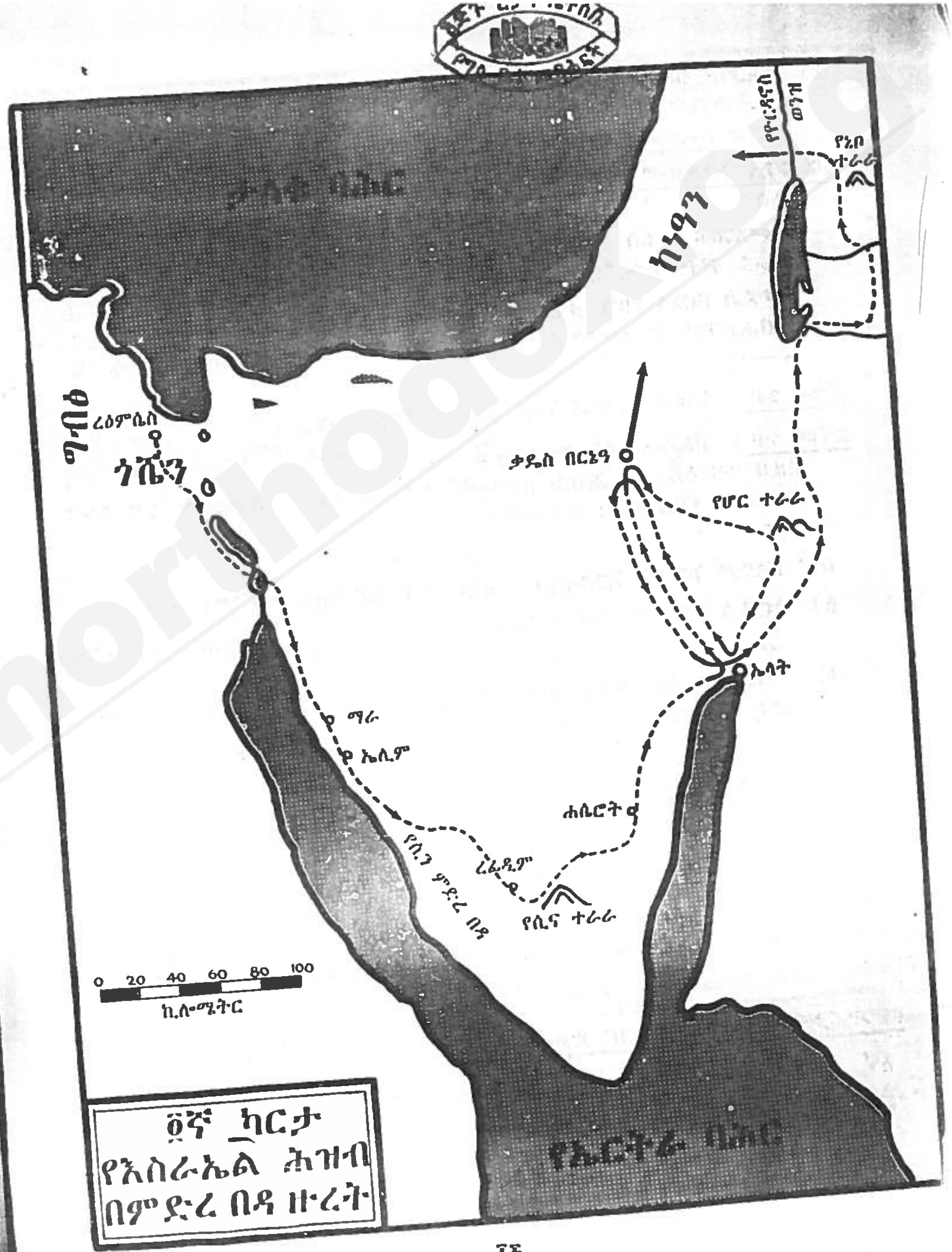

www.ethiopianorthodox.org

ከኢያሱ በስተቀር ሌሎቹ ሁሉ ተስፋ የሚያስቀርጥ ወሬ አመጡ ። ስለዚህም ያ ትውልድ (በእግዚአብሔር ያልተማመኑት) ተስፋ ወደ ተሰጣቸው ምድር ሊገቡ አልተፈቀደላቸውም (ዘኁ. ምዕ. ፲፫ ና ፲፬) ።

<u>፬ኛ ና ፭ኛ እንዲሁም ፮ኛው ጉዞዎች ፤</u> ከቃዴስ በርኔዓ እስከ ሆር ተራራ ፤ ከዚያም እስከ ኤላት (ዔጽዮን ጋብር) ፤ ከኤላት ወደ ቃዴስ በርኔዓ መመለስ ።
በመጽሐፍ ቅዱስ እንደምናነበው አሮን በጉዞአቸው መጨረሻ ግድም በሆር ተራራ ሞተ (ዘኁ. ፳ ፥ ፳፪—፳፱ ተመልከቱ) ።
በቃዴስ በርኔዓ የሆነ ታሪክ—ድንጋዩ ውኃ እንዲሰጥ ሙሴ ባለማመንና እግዚአብሔርንም ባለመቀደስ ስለመታው ወደ ከነዓን እንዳይገባ ተከለከለ (ዘኁ. ፳ ፥ ፩—፲፫) ።

<u>፯ኛው ጉዞ ፤</u> ከቃዴስ በርኔዓ እስከ ኤላት እንደገና መሄድ ።

<u>፰ኛው ጉዞ ፤</u> ከኤላት እስከ ዮርዳኖስ ።
በዚህ ጉዞ ላይ ሳሉ ሕዝቡ በመርዘኛ እባብ እየተነደፉ በታመሙ ጊዜ እንዲድኑ ሙሴ የናስ እባብ ሰቀለላቸው (ዘኁ. ፳፩ ፥ ፬—፱) ።
በዮርዳኖስ በስተ ምሥራቅ ጠረፍ የሆነ ታሪክ—

ሀ) በለዓም ትንቢት እንደተናገረ (ዘኁ. ምዕ. ፳፪ እስከ ምዕ. ፳፬) ።

ለ) ለሮቤል ፤ ለጋድና ለእኩሌታው የምናሴ ነገድ ርስት እንደተሰጠ (ዘኁ. ምዕ. ፴፪) ።

ሐ) ሙሴ ወደ ኔቦ ተራራ ወጥቶ ተስፋ የተሰጠውን አገር በሩቁ አይቶ እንደ ሞተ (ዘዳ. ምዕ. ፴፬) ።

ፍልስጥኤምን በውጊያ መያዝ ።

(ስለ ነገዶች ርስት መከፋፈል በ፫ኛው ካርታ ላይ ተመልከቱ ።)

የእስራኤል ልጆች አርባ ዓመታት በምድረ በዳ ከዞሩ በኋላ ሰባት ዓመት ደግሞ ባለማቋረጥ ተዋጉ ። አገሩን ለመያዝ ያደረጉአቸው ልዩ ልዩ ውጊያዎች የሚከተሉት ናቸው—

<u>የምሥራቃዊ ፍልስጥኤምን አገር ድል ማድረግ ።</u>

፩ኛ ጊልዓድን ድል ማድረግ (ዘኁ. ፳፩ ፥ ፳፩—፴፪) ።

፪ኛ ባሳንን ድል ማድረግ (ዘኁ. ፳፩ ፥ ፴፫—፴፭) ።

፫ኛ ምድያንን ድል ማድረግ (ዘኁ. ምዕ. ፴፩) ።

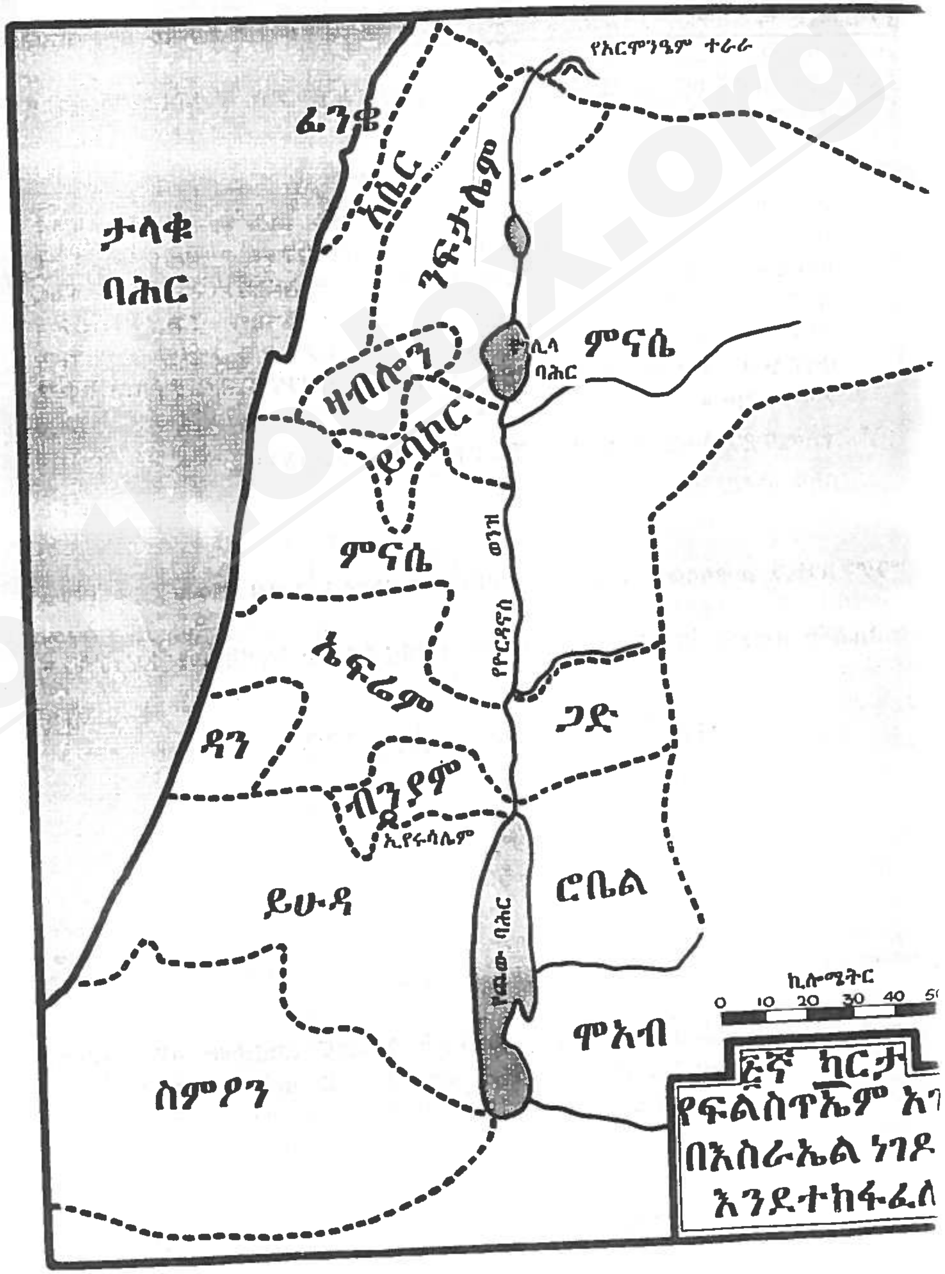

www.ethiopianorthodox.org

<u>የምዕራባዊ ፍልስጥኤምን አገር ድል ማድረግ ።</u> ይህ ውጊያ ከሙሴ ሞት በኋላ
ሲሆን በኢያሱ መሪነት የተደረገ ነው ።
፩ኛ የመካከለኛውን ክፍለ አገር ድል ማድረግ (ኢያ. ምዕ. ፫ እስከ ምዕ. ፰)።
የተያዙ ዋና ከተማዎች ኢያሪኮና ዓይ ነበሩ ።

፪ኛ የደቡባዊን ክፍለ አገር ድል ማድረግ (ኢያ. ምዕ. ፲)።
የደቡባዊን ክፍለ አገር ድል ማድረግ በኢያሪኮና በዓይ የነበረው ኃይለኛ ጦርነት አምስቱ የአሞራውያን ነገሥታት በኢያሪኮና በዓይ የነበረው ኃይለኛ ጦርነት ለመመከት በአንድነት ስለ አሰጋቸው እያየሉ የመጡባቸውን እስራኤላውያንን ለመመከት በአንድነት ተሠለፉ ። ዋናው መሪያቸው የኢየሩሳሌሙ ንጉሥ አደኒጼዴቅ ነበረ ። የእርሱም ተባባሪዎች የኬብሮን ፤ የየርሙት ፤ የለኪሽ ፤ የዔግሎን ንጉሦች ነበሩ ። ዋናው ጦርነት የተደረገው በቤት ኮሮን ነበረ ። አምስቱ ነገሥታት ተማርከው ተገደሉ ። ቀጥሎም ሊብና ፤ ለኪሽ ፤ ዔግሎን ፤ ኬብሮንና ዴቢር የተባሉ ከተማዎች ተያዙ ።

፫ኛ የሰሜናዊን ክፍለ አገር ድል ማድረግ (ኢያ. ምዕ. ፲፩)።
የሰሜናዊን ክፍለ አገር ድል ማድረግ በሜሮም ውኃ አጠገብ ከሆነው ውጊያ በኋላ ዋና ዋናው ጦርነት በስተ ሰሜን በሜሮም ውኃ አጠገብ ከሆነው ውጊያ በኋላ ተፈጸመ (ኢያ. ፲፩ ፥ ፳፫)።
ስለተፈጸመ አገሪቱም ከጦርነት አረፈች (ኢያ. ፲፩ ፥ ፳፫)።

ምንም እንኳን ጠቅላላውን ጦር ድል ቢያደርጉም የአገሩን ሕዝብ የመውረርና የማጥፋት ተግባር ገና አላለቀም ነበር ። በዘመሳፍንት ምዕ. ፩ ፥ ፩—፳ ና በምዕ. ፲፰ ፤ እንዲሁም በሌሎች ቦታዎች የእስራኤል ሕዝብ ይህን ተግባር እንዴት እንዳከናወኑ እናገኛለን ።

ሳኦል ፤ ዳዊትና ሰሎሞን ።

(በ፪ኛውና በ፫ኛው ካርታ ላይ ተመልከቱ ።)

እስራኤላውያን ተስፋ ወደ ተሰጣቸው ምድር ከገቡ በኋላ በአካባቢው የነበሩት ነገዶች ብዙ ያስቸግሩአቸውና ይጨቆኑአቸው ነበር ። በተጨነቁም ጊዜ ሁሉ ሕዝቡን ሊያድን እግዚአብሔር መሳፍንት የተባሉትን መሪዎች ያስነሣላቸው ነበር ። ቢሆንም በመሳፍንት መገዛትን ስላልወደዱና የረጋ መንግሥት የማቋቋም ፍላጐት ስላደረባቸው ፥ በመጨረሻው ንጉሥ ይሻለናል በማለት ሳኦልን አነገሡት ።

ሳኦልም ከአካባቢው ሕዝቦች ጋር ብዙ ጦርነቶች አደረገና በካርታው ላይ እንደሚታየው 15,000 ኪሎሜትር ካሬ የሚያህል ስፋት ያለውን አገር ጠቅልሎ ያዘ ። ከዚያ በኋላ ዳዊት ዙፋኑን ወርሶ ለልጁ ለሰሎሞን 150,000 ኪሎሜትር ካሬ ስፋት ያህል ያለውን አገር አወረሰው ። የሰሎሞን መንግሥት የሰላም መንግሥት ነበረ ። በእርሱ ዘመን አቡባ ዳዊት ለእግዚአብሔር ሊሠራው አቅዶት የነበረውን የኢየሩሳሌምን ቤተ መቅደስ ሠርቶ ጨረሰ ።

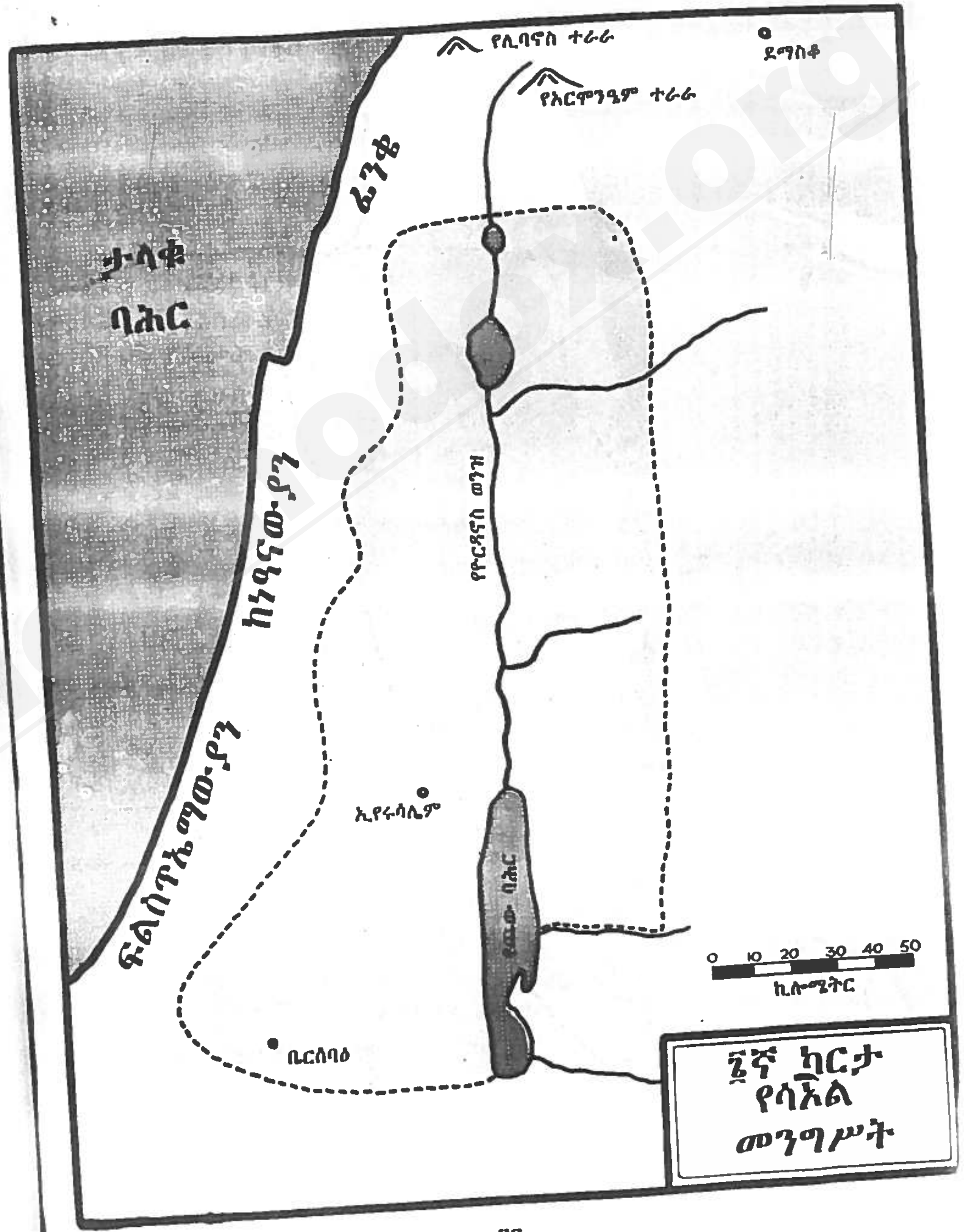

፪ኛ ካርታ
የሳኦል
መንግሥት

www.ethiopianorthodox.org

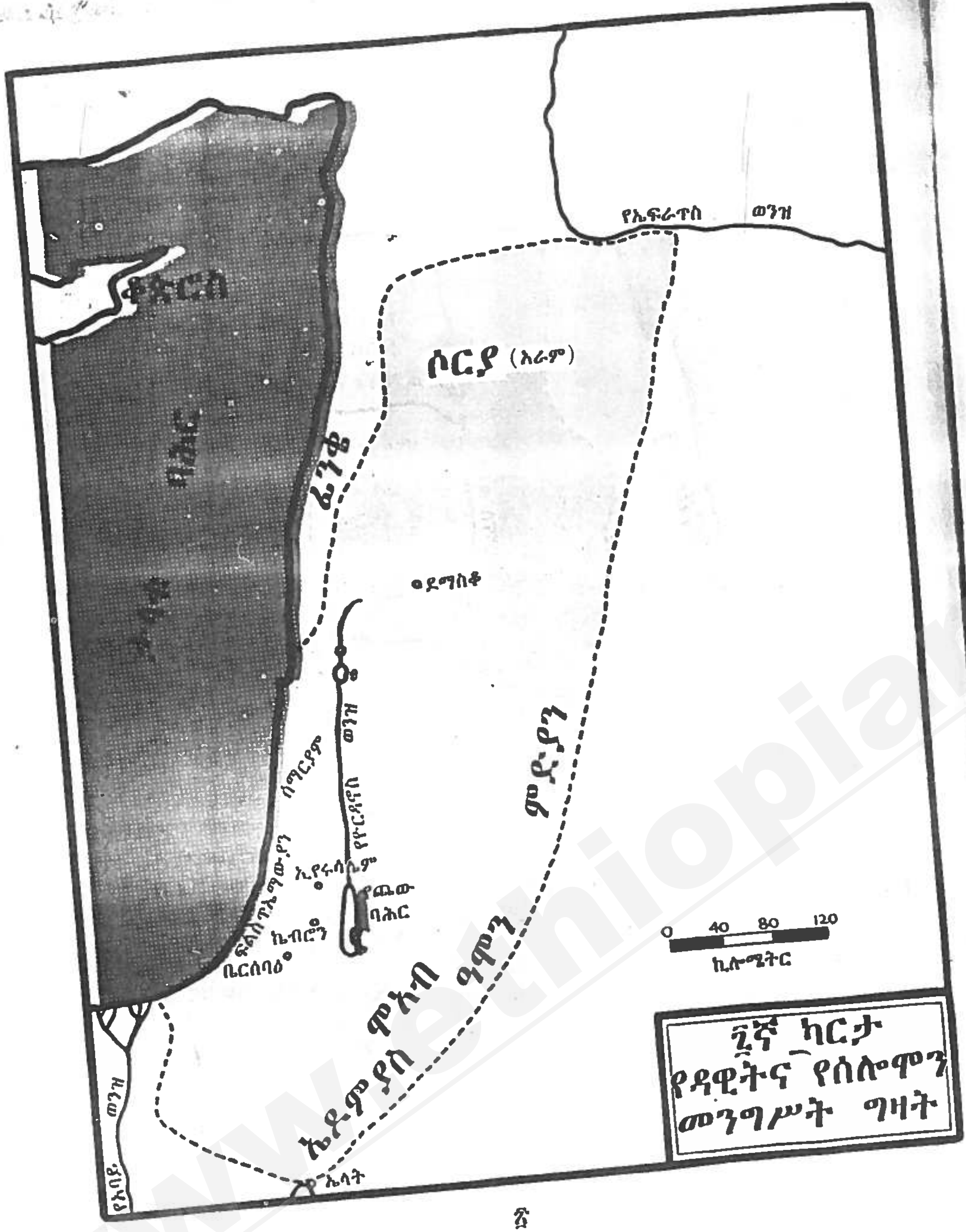

፳ኛ ካርታ
የዳዊትና የሰሎሞን
መንግሥት ግዛት

የሰሎሞን መንግሥት መከፋፈል ።

(በ፳ኛው ካርታ ላይ ተመልከቱ ።)

ስሎሞን በሞተ ጊዜ (በ935 ዓመተ ዓለም) መንግሥቱ በአምስት ክፍሎች ተከፋፈለ፤ ይኸውም—

፩ኛ ሶርያ (አራም) ። ከአርሞንዔም ተራራ በስተ ሰሜን እስከ ኤፍራጥስ ወንዝ ድረስ አንድ ግዛት ሆነ ። መናገሻው ከተማ ደማስቆ ነበር ።

፪ኛ እስራኤል ወይም «አሥሩ ነገዶች» ። ይህም መንግሥት በየሮብዓም በ935 ዓመተ ዓለም ተመሠረተ ። መናገሻው ከተማ ሰማርያ ሆነ ።

፫ኛ ይሁዳ ። ከእስራኤል አገር በስተ ደቡብ ነበር ። እርሱም የይሁዳንና የብንያምን ርስት ምናልባትም የስምዖን አካፋይ መሬት ሳይጠቀልል አልቀረም ። የእስራኤልንና የይሁዳን መንግሥታት የሚለየው ወሰን ከኢያሪኮና ከቤትኤል ደቡብ ነበረ ። ዋናው ከተማ ኢየሩሳሌም ነበረ ።

፬ኛ ሞአብ ። ይህ አገር ከጨው ባሕር በስተ ምሥራቅ የሚገኝ ነበር ።

፭ኛ ኤዶምያስ (ኤዶም) ። ይህም የሚገኘው ከጨው ባሕር በስተ ደቡብ ነበረ ።

ከ935 ዓመተ ዓለም ጀምሮ እስከ 842 ዓመተ ዓለም በእነዚህ መንግሥታት መካከል ብዙ ውጊያ ነበረ ።

የምርኮ ዘመን ።

የእስራኤል መውደቅ (742 ዓመተ ዓለም እስከ 721 ዓመተ ዓለም) ።

ከዚህ በላይ በተጠቀሰው ዘመን የተነሣው የአሶር መንግሥት ነበር ። የመንግሥቱም መናገሻ ከተማው ነነዌ ነበር ። እርሱም አስቀድሞ ሶርያን በኋላም ትንሽ ቆይቶ እስራኤልን አሸነፈ ። ሰማርያም በ721 ዓመተ ዓለም ተያዘ ። በመጨረሻውም አሥሩ ነገዶች በምርኮኛነት ተወሰዱ (፪ኛ ነገሥ. ምዕ. ፲፯) ።

የይሁዳ አገር መውደቅ (721 ዓመተ ዓለም እስከ 586 ዓመተ ዓለም) ።

እስራኤል ከተሸነፈ በኋላ የይሁዳ መንግሥት ከአንድ መቶ ዓመታት ለሚበልጥ ዘመን ሳይያዝ ቆየ ። በዚህ በመቶ ዓመታት ውስጥ በይሁዳ አገር የተፈጸሙ ዋና ዋና ነገሮች የሚከተሉት ናቸው—

፩ኛ ንጉሥ ሕዝቅያስ የአገሩን ባዕድ አምልኮ ማስወገድና በሰናክሬብ ተከብባ የነበረችውን ኢየሩሳሌምን ከአሶር መንግሥት እጅ ማስለቀቅ (፪ኛ ዜና ምዕ. ፴

www.ethiopianorthodox.org

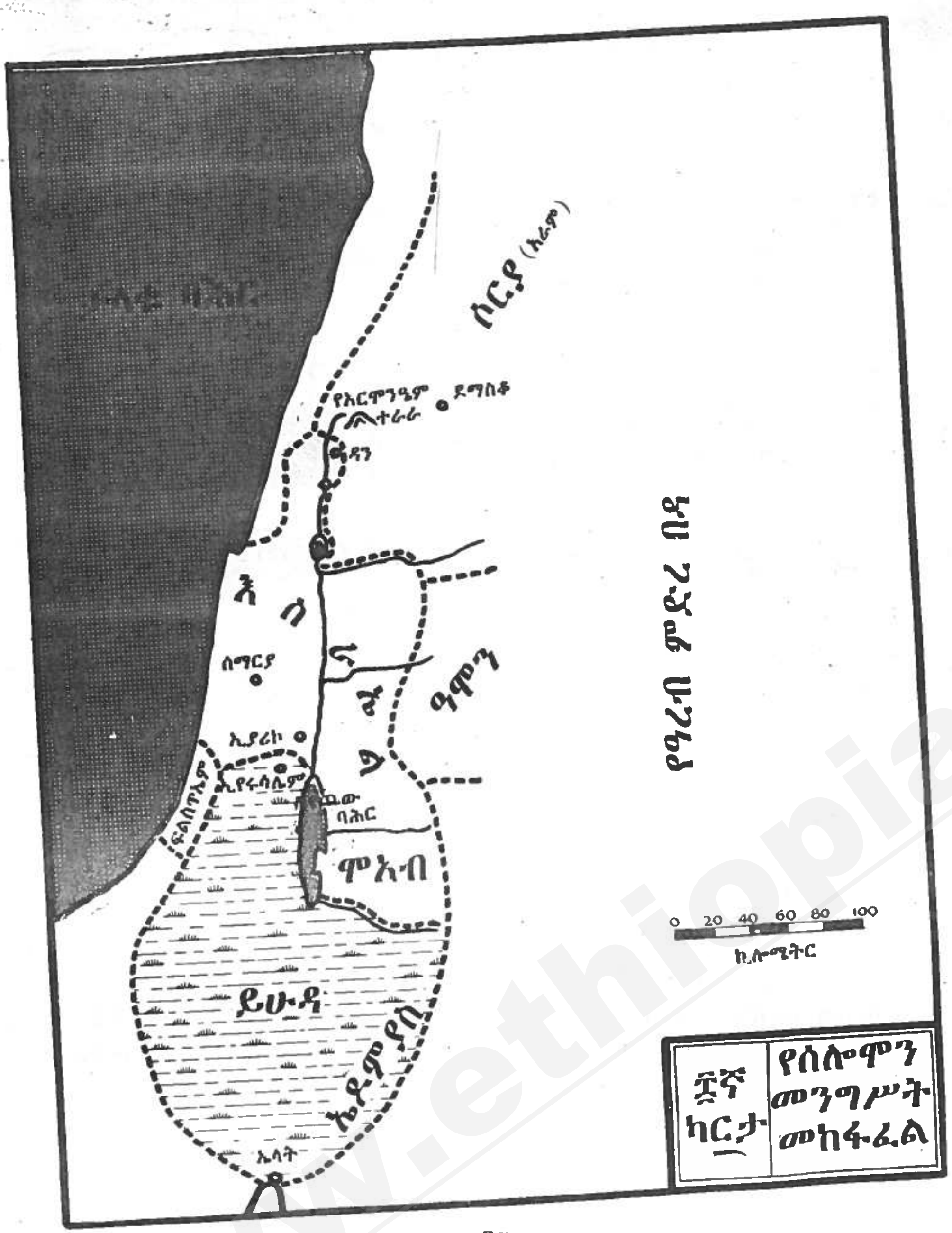

እስከ ምዕ. ፴፪) ።

፪ኛ የንጉሥ ምናሴ በአሶራውያን መማረክና የእርሱም መመለስ (፪ኛ ዜና ፴፫ ፥ ፩—፳) ።

፫ኛ ንጉሥ ዮስያስ አገሩን ለማሻሻል መሞከሩና በመጊዶን መሞቱ (፪ኛ ዜና ምዕ. ፴፬ ና ፴፭ ፤ ፪ኛ ነገሥ. ፳፫ ፥ ፩—፴) ።

፬ኛ የባቢሎን መንግሥት መነሣትና በኢዮአቂም መንግሥት ጊዜ የናቡከደናጾር የመጀመሪያው የይሁዳን አገር መውረር (606 ዓመተ ዓለም) ። ከዚህ ዘመን ጀምሮ የይሁዳ አገር የባቢሎን ቅኝ ግዛት ሆነች ። ሰባው የምርኮ ዓመታት የተባለው ዘመን መቆጠር የተጀመረው ከዚህ ጊዜ ወዲህ ነው ።

፭ኛ የጼድቅያስ የመጨረሻው የይሁዳ ንጉሥ በናቡከደነጾር ላይ ማመፅ ፤ የመንግሥቱ መፍረስ ፤ ይሁዳ በባቢሎን መንግሥት መማረክ (586 ዓመተ ዓለም) ። የናቡከደነጾር ኢየሩሳሌምን ፈጽሞ ማጥፋትና የይሁዳም መንግሥት መደምሰስ (፪ኛ ነገሥ. ምዕ. ፳፭) ።

የአሕዛብ የምሥራቅ መንግሥታት ።

በብሉይ ኪዳን ዘመን ከአብርሃም እስከ ዕዝራ ድረስ ባሉት ዘመናት ውስጥ አራት ትልልቅ የምሥራቅ መንግሥታት ተከታትለው ተነሥተው ስለነበረ በየተራ አንዱ መንግሥት ሲወድቅ ሌላው ሲነሣ የፈጁት ዘመን ከ1,500 ዓመታት ይበልጣል ። እነዚህም መንግሥታት እንደቅደም ተከተላቸው ቀጥሎ ተዘርዝረዋል ።

፩ኛ <u>የጥንቱ ባቢሎን መንግሥት</u> ። ይህ መንግሥት ከ2,000 እስከ 1,120 ዓመተ ዓለም ድረስ ቆየ ። ይህም ጊዜ አብርሃም ፤ ያዕቆብና ሙሴ የኖሩበት ዘመን ነበር ።

፪ኛ <u>የአሶር መንግሥት</u> ። ይህ መንግሥት ከ1,120 እስከ 606 ዓመተ ዓለም ድረስ ቆየ ። ይህም ጊዜ ሙሴ ፤ ዳዊትና ዮስያስ የኖሩበት ዘመን ነበር ።

፫ኛ <u>የባቢሎን (የከለዳውያን) መንግሥት</u> ። ይህ መንግሥት ከ606 እስከ 536 ዓመተ ዓለም ድረስ ቆየ ። ይህም ጊዜ አይሁዶች የተማረኩበት ዘመን ነበር ።

፬ኛ <u>የፋርስ መንግሥት</u> ። ይህ መንግሥት ከ536 እስከ 330 ዓመተ ዓለም ድረስ ቆየ ። ይህም ጊዜ ዕዝራና ነህምያ የኖሩበት ዘመን ነበር ።

www.ethiopianorthodox.org

የሮማ መንግሥት ።

(በ፬ኛው ካርታ ላይ ተመልከቱ ።)

በሚልክያስ ዘመን የብሉይ ኪዳን ታሪክ በሚፈጸምበት ጊዜ በሥልጣን ላይ
የነበረው የአሕዛብ መንግሥት ፋርስ ነበር ። በኋላም በኢየሱስ ክርስቶስ ዘመን ይኸውም
የአዲስ ኪዳን ታሪክ በተጀመረበት ጊዜ የሮማ መንግሥት ዓለምን ይገዛ ነበር ። ከብ
ሉይ ኪዳን ታሪክ መጨረሻ ጀምሮ ክርስቶስ እስከተወለደበት ድረስ በነበረው በ400
ዓመታት ውስጥ የሆነውን ታሪክ መጽሐፍ ቅዱስ አያስተምረንም ። ነገር ግን በዓለም
ታሪክ ውስጥ እንደምናነበው የግሪክ መሪ የነበረ ትልቁ እስክንድር የፋርስን ሰዎች ያሸነ
ፈበትና በኋላም የግሪክ መንግሥት በፈንታው ወድቆ ሥልጣኑን የሮማ መንግሥት የወ
ረሰበት ዘመን ነበር ። የሮማ መንግሥት ታላቅ ሆኖ እንዴት እንደተስፋፋ በካርታው
ላይ ይታያል ።

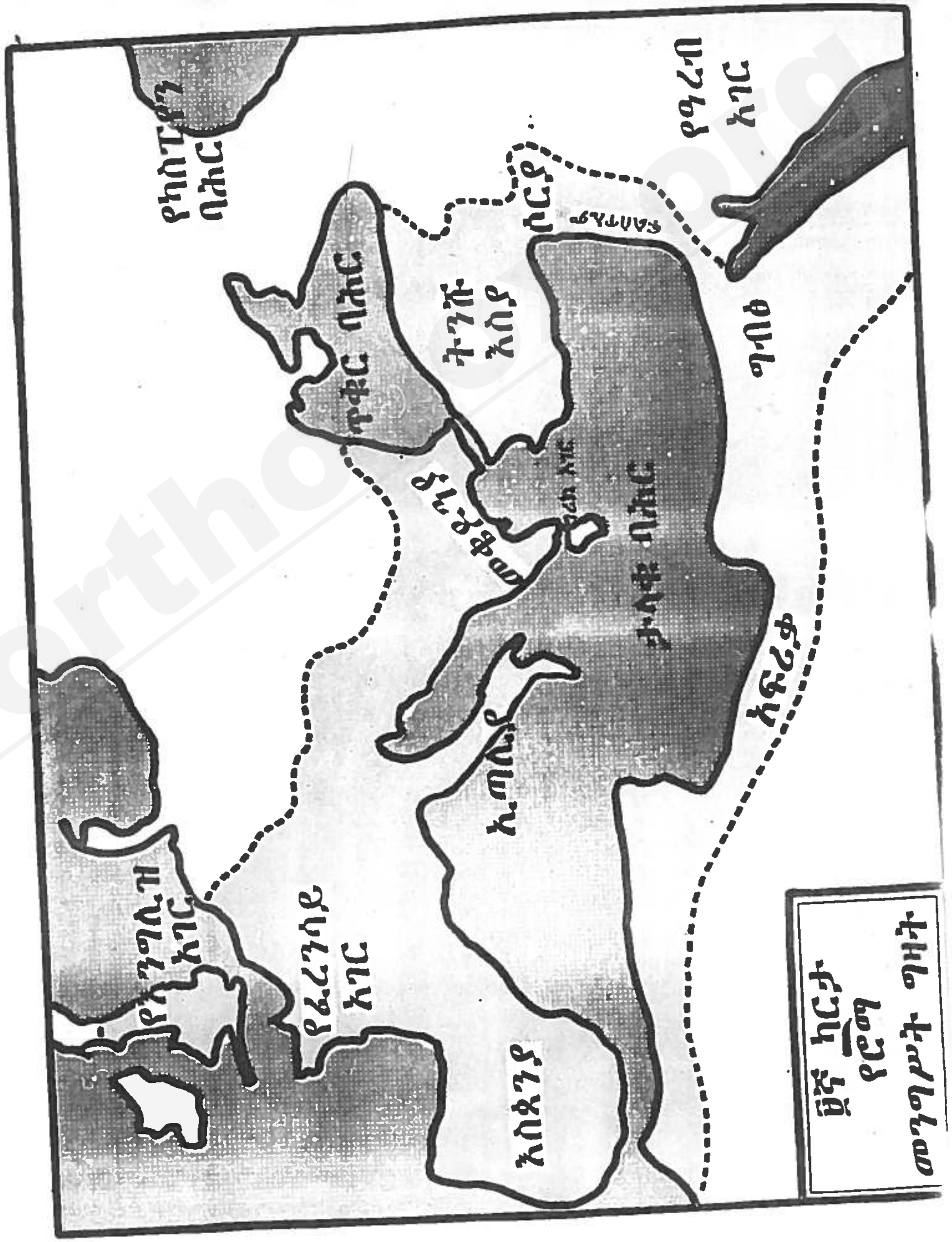

www.ethiopianorthodox.org